עשר תעשר לי עשר בשביל שתתעשר ב

אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש אמר

ליה אימא לי פסוקיך א"ל עשר תעשר א"ל ומאי עשר תעשר א"ל עשר בשביל

שתתעשר אמר ליה מנא לך א"ל זיל נסי

אמר ליה ומי שרי לנסוייה להקב"ה והכתיב

2 לא תנסו את ה' א"ל הכי אמר רבי הושעיא

חוץ מזו שנאמר יהביאו את כל המעשר

אל בית האוצר ויהי מרף בביתי ובחנוני

נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח

לכם את ארובות השמים והריקותי לכם

ברכה עד בלי די 6 מאי עד בלי די אמר רמי

בר חמא אמר רב עד שיבלו שפתותיכם

מלומר די א"ל אי הות מטי התם להאי

פסוקא לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך ותו אשכחיה ר' יוחגן לינוקיה דריש

לקיש דיתיב ואמר 4 אולת אדם תמלף דרכו

ועל ה' יזעף לבו יתיב רבי יוחנן וקא מתמה

אמר מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא

רמיזי באורייתא א"ל אמו הא מי לא רמיזי

והכתיב זויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו

לאמר מה זאת עשה אלהים לנו דל עיניה

וחזא ביה אתיא אימיה אפיקתיה אמרה ליה

תא מקמיה דלא ליעבד לך כדעבד לאבוך

מ (א״ר) יוחנן מטר בשביל יחיד פרנסה בשביי

רבים ממר בשביל יחיד דכתיב 3 יפתח ה' לך

את אוצרו הטוב לתת מטר ארצך פרנסה

בשביל רבים דכתיב זהגני ממטיר לכם

לחם מיתיבי ר' יוסי בר' יהודה אומר שלשה

פרנסים מובים עמדו לישראל אלו הן משה

ואהרן ומִרים וג' מתנות מובות ניתנו על

ידם ואלו הן באר וענן ומן באר בזכות

מרים עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה

מתה מרים נסתלק הבאר שנאמר 3 ותמת

שם מרים וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה

וחזרה בזכות שניהן מת אהרן נסתלקו ענני

כבוד שנאמר יושמע הכנעני מלך ערד

ים מה שמועה שמע שמע שמת אהרן

ונסתלקו ענני כבוד וכסבור ניתנה לו

רשות להלחם בישראל והיינו דכתיב יי ויראו

כל העדה כי גוע אהרן אמר ר' אבהו אל

תקרי ויראו אלא וייראו כדדריש ר"ל י דאר"ל

כי משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא

י דהא חזרו שניהם בזכות משה מת משה

לקים כדמוכח לקמן: חמר. ינוקא לר' יוחנן מאי עשר תעשר:

תורה אור השלם

1. עַשַּׂר הְעַשַּׂר אַת כָּל

דברים יד כב 2. לא תְנַפּוּ אֶת יְיָ אֱלֹהַיֹּבֶם בָּאֲשֶׁר נִפִּיתֶם

הַפַּעשר אֵל בֵּית הָאוֹצָר הַפַּעשר אֵל בִּית הָאוֹצָר

נְאַ בָּזְאַת אָמַר זְיָ צְבָאוֹת וֹיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי תַּבְּצָּאוֹת אָמַר זְיָ צְבָאוֹת

אם לא אפתח לכם את

ארבות השמים והריקתי ארבות השמים והריקתי

ָ לְכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דִי:

4. אוּלת אדִם תִּסַלְּף

5. וַיּאמֶר אֶל אֶחָיו הוּשַׁב

6. יִפְתַּח יְיָ לְךּ אֶת אוֹצְרוֹ

הטוב את השמים לתת

מָטר אֶרְצְךְּ בְּעָתוֹ וּלְבְרֶךְ מְטֵר אַרְצְךְ בְּעָתוֹ וּלְבְרֶךְ אֵת כָּל מִעֲשֵׂה יְדֶךְ וְהַלְוִיתָ גוֹיִם רַבִּים וְאַתְּה

לא תַלְוָה: דברים כח יב 7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הָנְנִי מִמְטִיר לְכָם לָחָם

מִן הַשְּׁמִים וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוּ לְמַעוֹ אֲנַסֶנוּ הֲיַלַר

שמות סור. 8. וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרְאֵל בָּל הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ הָרָאשׁוֹן וַיַּשֶׁב

הַעַם בַּקַרשׁ וַתַּמַת שֵׁם

יְבֶּב בְּיָנְנֵּ נִיְּיְבֶּיּׁ יְבְּ מִרְיָם וַתִּקְבֵּר שָׁם: וְלֹא הָיָה מִיִם לְעֵדָה וַיִּקְהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל

אַהָרֹן: במדכר כ א-ב 9. וַיִּשְׁמֵע הַבְּנְעֲנִי מֶלֶךְ עָרְד ישֵׁב הַנָּגֶב כִּי בָּא

יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ

.10 וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי

ממנו שבי:

בְתוֹרָתִי אִם לא:

רראשים מר כח

אַלהִים לַנוּ:

דַרְבּוֹ וְעֵל יִיְ יִזְעַף לְבּוֹ:

ֶּ, נָסִיתֶם , וּ דברים ו טז הָבִיאוּ ארי ייר

הַשְּׂדֶה שָׁנָה שַׁנָה:

בֵּמַסְה:

ל) [שבת קיט.], ב) [לקמןכב:] שבת לב: מכות כג:, ג) ול"ל ואמר רביו. ד) ר"ה ו) [פסחים לג:], ז) ס״א כיון דאלים זכותו כרבים דמי. ה) בשביל זה מטר להשביח. רש"ח, ע) וד"ה ונסתלקו אחרי ד"ה חזרהו. י) ובמדבר כן, כ) [מלכים אח], ל) [מ"ב בן, מ) [במדבר טון, נ) [ל"ל בפרשת פרהן. ם) ול"ל ילחוט רמז תחלב וכו איתא דתוחוחה מ׳ ראהן, כ) נעי ברכות סג.], ל) [שם רישה דקרא], ק) [גם זה איתא בילקוט רמו תתלג וכן בתנחומא],

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מטר כו' בא בזכותו הס"ד ומה"ד ופרנסה כו' ואף על פי שמוריד בשביל זה מטר להשביח: (ב) ד"ה כי משמש כו׳ שום כי בעולם אלא ואתה כהן שאין שדך עושה

הנהות מהר"ב רנשבורג

רש"י ד"ה כי משמש אלא אפי׳ מתורגם :ארי כצ״ל:

לעזי רש"י יולוראנ"ט [דולורינ"ט]. שפתיים יגעות.

מוסף רש"י

אלא וייראו. נתגלו (ר״ה ... כדדריש ר"ל. כי גוע. מינת טעם הוא לדבר, זלפניו נתגלו העדה לפי שגוע אהרן, שלשון כי בדי לשונות משמש במקרא, פעמים בא במקום אם, פעמים בא במקום דילמא, שמא, פעמים בא במקום בהח, פעות טעם לדבר, דהא, שנותן טעם לדבר, פעמים בא במקום אלא וסותר את דיבור שלפניו (ר"ה ג. עי"ש וגיטין צ.)

רבינו חננאל

עשר תעשר. כלומר עשר כדי שירבה קניינך ותעשר עוד פעמים אחרים. ואמרינן, מי שרי למימר . הכי, והכתיב לא תנסו את ה׳ אלהיכם. ושנינן חוץ המעשר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו׳, כתיב, אולת בואת וגו . כתיב, אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו. כיוצא בו בתורה. דכתיב ויחרדו איש בונורת, וכוניבריווו האיש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו. א״ר יוחנז מטר בזכות יחיד. בעתו. ריש לקיש אמר מהכא. שאלו מה' מטר מהכא, שאלו מהי מסו וגר', ותניא ומטר גשם יתן לכם [לאיש], יכול לכל השדות שלו ת"ל בשדה.

הוה ידעית ליה ממילא: לר' הושעיא רבך. דאמרית לי משמיה: אולם אדם מסלף דרכו ועל ה' יועף לבו. כשחדם חוטה מסלף דרכו שבחין עליו פגעים ועל השם יזעף לבו שכועם ואומר מפני מה אירע לי פגע זה: ולא רמוה. משה באורייתא שהחומש הוא יסוד נביאים וכתובים ובכולן יש סמך למלוא מן התורה: דל עיניה. רבי יוחנן שהיו עפעפיו מכסין את עיניו ומגביהן במזלגי דכספה בבבה קמה בפ' החרון (דף סיז.) שהיה רוצה לראותו מפני שהוא חריף: דלא ליעביד לך כדעבד לאבוך. שלא יתן עיניו בך כמו שנתן באביך והמיתו בבבא מליעא (דף פד.): מטר בשביל יחיד. שחם א"ל מטר אלא לאדם אחד כגון שורע אחר ומן וריעת בני אדם או שדר בעיר שכולה נכרים ולריך למטר בא בזכותו (א). ופרנסה שפע טובה ומחיה לכל העולם אינו בא לעולם בזכות אחד אלא בשביל רבים שאם רבים לריכין שובע שתשלח ברכה בתבוחה הקב"ה עושה חם זכו אבל יחיד הצריך שיתברכו תבואותיו אין הקב״ה משנה בעבורו דין השנה אלא כפי ברכותיה ואע"פ שמוריד ח׳ בשביל יחיד מטר זה להשביח תבואותיו שלא יהו גרועות משל אחרים אבל לעשות שדהו כשדה שובע לא: מטר ארלך. של אחד משמע: ממטיר לכס. לשון רבים: בארה של מרים. סלע חבין ממנו מים והיה מתגלגל והולך עם ישראל והוא הסלע שבו הכה משה שלא היה רוצה להזיל מימיו בשבילו לפי שמתה מרים: ש ונסתלקו ענני כבוד. ענני רקיע. וענני עשן ושאר עננים אינן של כבוד: חורה בוכוח שניהן. שכן כתיבי ודברתם שניכם אל הסלע ונתן מימיו: כי משמש ארבע לשונות אי דלמא אלא דהא. כל מקום שלריך לדרוש כי בין לענין דרשה בין למשמעות המקרא חוכל לשנותו באחד מהני ארבע לשונות דלשון כי משמע בכולם וכן וכד וברם וארי בכלל הני ד' הן. והאי דכי גוע אהרן משתמש בלשון דהא ושמעינן מינה טעמא דקרא דמה טעם נתראו דהא מית שהרי מת אהרן. וריש לקיש לא אתי למימר דלא מתרגמין שום כי בעולם אלא (כ) מהני לשונות אלא אפי׳ מתרגם [א] דלמא ארי דרשינן משמעותיה כמשמעות דהא. ומאן דמתרגם וחזיאו כל כנישתא דהא מית טועה הוא דאם כן ואתחזיאו מיבעי ליה ויראו כל העדה במשקל

ויראו ראשי הבדיסי וירפו המיסי ויעלו

וכל דבר שמרויח בו והכי נמי איכא בהגדה עו היולא השדה שנה [שנה] כלומר אם לא תעשר שדך כהוגן לא יהיה לך אלא היוצא מן השדה כלומר לא יעשה שדך אלא כפי מעשרות שהיו קודם לכן דהיינו היולא מז השדה כלומר מה שהיית רגיל להוליא למעשר מן השדה ומעשה באדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר נוטל ק' כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה וכן עשה כל ימיו כשחלה למות הרא לבנו ואמר לו בני דע ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה חלף כורין הזהר שתפריש ק' כורין כאשר עשיתי ומת אותו האיש ועמד הבן במקומו ועשה השדה אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב והפריש ממנה ק' כורין בשנה שניה נסתכל וראה הבן שמעשר היה דבר גדול ואמר שלא יפריש לשנה אחרת נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה כורין נצטער עליו ושמעו קרוביו שכך מיעט ולא הפריש מעשר באו כולם אללו מלובשים לבנים ושמחים אמר להם כמדומה לי שאתם שמחים בקלקלתי אמרו לו נצטער עליך כי גרמת לך כל הרעה הזאת ומפני מה לא הפרשת מעשר כראוי היטב בא וראה כי מתחלה כשבא השדה לידך היית בעל הבית והקב"ה כהן שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים ועכשיו שלא הפרשת חלקו לו היה הקב"ה בעל הבית ואתה כהן שאין שדך עושה (ג) מה שהיה עושה מתחלה אלף כורין והפריש לך מאה כורין והיינו דכתיב (במדבר ה) ואיש את קדשיו לו יהיו כלומר ^{פ)} כשחינו מפריש כהוגן לא יהיה לו אלא הקדשים כלומר המעשר ועל זה אמרו חכמים המעכב מעשרותיו לסוף בא שלא יהיה לו אלא אחד מעשר כדכתיב (ישעיה ה) וזרע חומר יעשה איפה דהיינו המעשר דאיפה ג' סאין ובחומר יש (לו) ל' סחין וכן כתיב ל) כי עשרת למדי כרם יעשו בת אחת וה"ר נתן האופניא"ל פי׳ ש היוצא מן השדה כלומר ואם לאו שאין אתה מפריש העישור יהיה לאותו היוצא לשדה

:העובדי כוכבים

דהיינו עשו הרשע כלומר שיקחוהו

נסתלקו כולן שנאמר יי ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד וכי בירח אחד מתו והלא מרים מתה בניםן ואהרן באב ומשה באדר אלא מלמד שנתבטלו ג' מתנות מובות שנתנו על ידן ונסתלקו כולן בירח אחד אלמא אשכחן פרנסה בשביל יחיד שאני משה " כיון דלרבים הוא בעי כרבים דמי רב הונא בר מנוח ורב שמואל בר אידי ורב חייא מווסתניא הוו שכיחי קמיה דרבא כי נח נפשיה דרבא אתו לקמיה דרב פפא כל אימת דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו הוו מרמזי אהדדי חלש דעתיה אקרויה

מעל משכן קרחים: חזרו שניהם בוכות **משה.** מדכתיב ואכחיד את שלשת הרועים פשיטא לן דבדידהו משתעי שלא מגינו פרנסים לישראל שלשה כאחד אלא הם: **מחה בניסן.** שנאמר (במדבר כ) ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר לין בחדש הראשון וישב העם בקדש וחמת שם מרים ותקבר שם 0 (בפרה) אדומה: אהרן מת. באחד לחדש ים: מווססניא. מאותו מקום: אחוו להדדי. מראין ומביטין זה לזה דלא סלקא להו שמעתא כרבא:

קטינא. דהוה סייר גינתיה ואמר האי מישרא בעי מיא. והאי מישרא לא בעי מיא. ואתי מיטרא להאי מישרא לאאי מישרא דאמר בעי מיא. פרנסה בשביל רבים שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מו השמים וגוי. ואקשינו. והא משה רבינו יקריית הוה, (וקומא) [וקאמר] כי המן יורד בזכותו והעגן בזכות אהרון והבאר בזכות מרים, וכולן כיון שמתו נסתלקו כל אחד ואחד הדבר שהיה [ב]זכותו, וחזרו בשביל משה רבינו, כיון שמת נסתלקו הכל, שנאמר ואכחיד [את] שלשת הרועים בירח אחד. ושנינן, שאני משה רבינו כיון דאלים זכותיה כרבים דמי. שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל ואלו הן, משה ואהרן ומרים, וג׳ מתנות נתן להם הקב״ה על ידם ואלו הן, מן ובאר ועמוד הענן כו׳. תלמידי דרבא כד נח נפשיה אתו לקמיה דרב פפא, לא הוו מסתברי להו שמעתתיה הוה מרמזי להדדי, חזנהו חלש דעתיה,

לינוקא דריש לקיש. בן אחותו של ר' יוחנן ולאחר מיתתו של ריש עשר תעשר. הכי איתא בסיפרי עשר תעשר את כל תבואת זרעך היונא השדה שנה שנה אין לי אלא תבואת זרעך א"ל ינוקה. והכתיב לה תנסו: שיבלו. כלומר שייגעו דולוראנ"ט שחייב במעשר רבית ופרקמטיה וכל שאר רווחים מנין מ"ל את כל בלע"ז: אי הוה משינה להחם. להאי קרא דהביאו את כל המעשר דהוה מצי למימר את תבואתך מאי כל לרבות רבית ופרקמטיה

גָוע אַהֲרֹן וַיִּבְכּוּ אֶת אַהַרוֹ שְׁלֹשִים יוֹם כּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: במדבר כ כט 11. וָאַכְחִד אֶת שְׁלֹשֶׁת

וו. וְאַבְּוִוּ אֶוּנ שְּׁלְשֶׁוּנ הָרֹעִים בְּיֶרַח אֶחְד וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בָּהֶם וְגַם נַפְשָׁם בָּחֲלָה בִי:

רמדרר רא א

רבינו גרשוח

כדעבד לאבוך. שנעשה גל מות. מטר אתי תפלת יחיד . עצמות. בשביל ב-- . [שנאמר], ולברך מעשה ידיך, שבשביל י אתי מטר.